

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра міжнародної економіки

УДК 339.54:664

«До захисту в ЕК»

«До захисту допущено»

Директор інституту

Завідувач кафедри

_____ Олег ШЕРЕМЕТ

_____ Світлана ГУТКЕВИЧ

«__» _____ 2022 р.

«__» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

за освітньо-професійною програмою «Міжнародна
економіка» зі спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

на тему «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств харчової
промисловості»

Виконала

здобувачка 4 курсу, групи МЕ 4-6а

Вольбин Ліліана Юріївна

Керівник

к.е.н., доцент

_____ Артамонова Галина Володимирівна

Рецензент

Я, як здобувачка Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавала і не одержувала недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувачка _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра міжнародної економіки

Кафедра міжнародної економіки
Освітній ступінь - бакалавр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«__» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Вольбин Ліліани Юріївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

«Зовнішньоекономічна діяльність підприємств харчової промисловості»
керівник роботи

Артамонова Галина Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Тема затверджена наказом по інституту « 80-кв » від 30.01.2022 року

2. Строк подання здобувачем освіти роботи 10.06.2022

3. Інформаційна база складає нормативно-законодавчу базу України, підручники, посібники, монографії українських та зарубіжних авторів, наукові статті, дані Держкомстату, електронні ресурси.

4. Зміст основних положень роботи

В розділі 1 розкрито теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

В розділ 2 розкрито шляхи удосконалення експортного потенціалу підприємств харчової промисловості України.

5. Дата видачі завдання_ 01.09.2021

6. Календарний план виконання дипломної роботи

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Підготовка I-го розділу	24.02.2022	Виконано
Підготовка II-го розділу	18.04.2022	Виконано
Завершення написання роботи	27-29.04.2022	Виконано
Передзахист кваліфікаційних робіт	16-17.05.2022	Виконано
Здача готової роботи	10.06.2022	Виконано

Здобувач _____ / Вольбин Л.Ю. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник _____ / Артамонова Г.В. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

ABSTRACT

to bachelor's degree work on the topic:

«Foreign economic activity of food industry enterprises»

The **bachelor** 's work consists of an introduction, two sections, conclusions, a list of sources used, appendices. The work contains 50 pages, 2 tables, 8 figures, the number of sources used – 54.

Keywords: foreign economic activity, development models, state regulation, increase efficiency, food technology enterprises, problems and prospects development, development strategy.

The actuality of the paper.

The urgency of the topic is due to the fact that for our country, even in the context of liberalization of foreign economic activity, as well as in the context of new prospects for entering foreign markets, there are many unresolved issues and problems in foreign economic activity. Despite this, foreign economic activity in Ukraine is one of the most reformed areas of management.

Ensuring food security in Ukraine depends on the level of development of the food industry. The need to meet European standards for the functioning of the food industry is a priority for Ukraine in the context of globalization and integration into the European Union. The ability to ensure the successful operation of the enterprise and ensure the competitiveness of its products depends on high quality. That is why in order to enter international markets and ensure the appropriate competitiveness of food products, it is necessary to constantly monitor the improvement of its quality, which is the key to the successful operation of enterprises.

The purpose and objectives. The purpose of the thesis is to generalize the theoretical foundations of foreign economic activity and ways to improve the export potential of the food industry of Ukraine.

The main tasks of the bachelor's degree work:

- the essence and purpose of foreign economic activity at the enterprises of the food industry are analyzed;
- the subjects and principles of foreign economic activity of enterprises are determined;

- the model of development of foreign economic activity is considered;
- the normative-legal bases of regulation of foreign economic activity of the enterprises of Ukraine are analyzed;
- problems and prospects of development of the food industry of Ukraine are covered;
- the directions of increase of efficiency of foreign economic activity of the enterprises of the food industry are considered;
- the development of exports of agricultural products, food and processing industries of Ukraine is analyzed.

The subject of research is the foreign economic activity of the food industry.

The object of study food industry of Ukraine.

Methods of analysis. In the analysis of foreign economic activity of food industry enterprises, were used monograph, statistical method: tabular, graphical, time series, comparative analysis method and abstract-logical method of analysis were used.

Structure of the paper.

The introduction defines the relevance, purpose of the bachelor's thesis, gives the tasks that were set to achieve this goal, object, subject, methods of analysis, provides information base, scope and structure of work.

The first section, which consists of four sections, outlines the theoretical nature and purpose of foreign economic activity in the food industry, identifies subjects and principles of subject and object of analysis, considers models of development and regulation of foreign economic activity of Ukrainian enterprises.

Systemic transformation of Ukraine's economy is an important prerequisite for the formation of an effective model of international economic relations between the country and the outside world. At the same time, reforming Ukraine's economy is not possible without improving the system of foreign economic activity, which is both a component of the national economy and a powerful catalyst for its further development.

The second section, which consists of three sections: presents the problems and prospects of the food industry of Ukraine, considers the main directions of efficiency and analyzes the development of exports of Ukrainian products.

The ability to ensure the successful operation of the enterprise and ensure the competitiveness of its products depends on high quality. That is why in order to enter international markets and ensure the appropriate competitiveness of food products, it is necessary to constantly monitor the improvement of its quality, which is the key to the successful operation of enterprises.

In conclusion, the results of qualification work are summarized, it is determined what is foreign economic activity. That the essence and purpose of foreign economic activity of food industry enterprises is an important and powerful factor in economic growth and development of each country. It is established that the economic efficiency of entrepreneurial activity depends on the development strategy of the enterprise, for example, the availability of the whole complex of internal (organizational, production, management, etc.) resources to enter new (including European) markets. It is determined that the main goal of the model of foreign economic activity development is to create conditions for realization of competitive advantages of the domestic economy.

Scientific results. The main provisions and results are presented in scientific journals and reported at scientific conferences and seminars:

Liliana Volbyn, Opportunities and threats of the formation of the African continental free trade zone / Current trends and problems of economic development, October 30, 2019. NUFT

«Education in the Baltic States (Lithuania) // Student in the education system

Volbyn L, Boiko V.O, Help build a world with zero hunger // Economy of foreign countries: problems and priorities: materials of the scientific seminar. K. : NUFT, 2021. Vip. 21. Part 2. P. 55

Volbyn L, Gutkevich S.O "Environmental Sustainable Development Goals" / Problem of food system formation.

Liliana Volbyn, Foreign economic activity of food industry enterprises of Ukraine; Liliana Volbyn, Olena Kovalova, Ways to improve the export potential of the food industry // 88 International scientific conference of young scientist and students "Youth scientific achievements to the 21st century nutrition problem solution", April – May, 2022. Book of abstract. Part 3. NUFT

РЕФЕРАТ
до кваліфікаційної роботи бакалавра на тему:
«Зовнішньоекономічна діяльність підприємств харчової
промисловості»

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 50 сторінок, 2 таблиці, 8 рисунків, кількість використаних джерел – 54.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, моделі розвитку, державне регулювання, підвищення ефективності, підприємства харчових технологій, проблеми та перспективи розвитку, стратегія розвитку.

Мета і завдання роботи. Мета бакалаврської роботи є узагальнення теоретичних основ зовнішньоекономічної діяльності та шляхи удосконалення експортного потенціалу підприємств харчової промисловості України.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- проаналізовано сутність та призначення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- визначено суб'єкти та принципи зовнішньоекономічної діяльності підприємств;
- розглянуто модель розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- проаналізовано нормативно-правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України;
- висвітлено проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України;
- розглянуто напрями підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості;
- проаналізовано розвиток експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України.

Предметом роботи є зовнішньоекономічна діяльність підприємств харчової промисловості.

Об'єкт роботи - харчова промисловість України.

Методи аналізу. При проведенні аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості було використано монографічний, статистичний метод: табличний, графічний, часові ряди, метод порівняльного аналізу та абстрактно-логічний метод аналізу.

Наукові результати. Основні положення та результати викладено в наукових виданнях та доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах: «Сучасні тенденції та проблеми розвитку економіки» (30.10.2019, НУХТ); «Економіка зарубіжних країн: проблеми та пріоритети»: матеріали наук. семінару. К.: НУХТ, 2021. Вип. 21. Ч.2. с.55, «Актуальні проблеми: студент в системі сучасної освіти» (2020, НУХТ); «Проблеми формування продовольчих систем» (2021, НУХТ); Міжнародна наукова конференція молодих учених та студентів «Наукові досягнення молоді до вирішення проблеми харчування ХХІ століття» Частина 3 (квітень-травень 2022 р., Київ, Україна)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	7
1.1 Сутність та призначення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах харчової промисловості.....	7
1.2 Суб'єкти та принципи зовнішньоекономічної діяльності підприємств.....	10
1.3 Моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності.....	17
1.4 Нормативно-правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.....	20
Висновки до розділу 1	
РОЗДІЛ 2 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	26
2.1 Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України.....	26
2.2 Напрями підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості.....	29
2.3 Розвиток експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України.....	32
Висновки до розділу 2.....	39
ВИСНОВКИ.....	40
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми зумовлюється тим, що для нашої країни, навіть в умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, а також в умовах нових перспектив виходу на закордонні ринки, залишаються безліч невирішених питань і проблем у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Незважаючи на це, зовнішньоекономічна діяльність в Україні є однією з найбільш реформованих сфер господарювання.

Забезпечення продовольчої безпеки України залежить від рівня розвитку харчової промисловості. Необхідність відповідати європейським стандартам функціонування галузей харчової промисловості є пріоритетним завданням, яке поставлено перед Україною в умовах глобалізації та інтеграції до Європейського Союзу. Здатність забезпечити успішну діяльність підприємства та забезпечити конкурентоспроможності його продукції залежить від високої якості. Саме тому для виходу на міжнародні ринки і забезпечення відповідної конкурентоспроможності харчової продукції, необхідно постійно слідкувати за підвищенням її якості, що є запорукою успішного функціонування підприємств.

Системна трансформація економіки України є важливою передумовою формування ефективної моделі міжнародних економічних відносин країни з зовнішнім світом. Водночас реформування економіки України не можливе без удосконалення системи зовнішньої економічної діяльності, яка є і складовою національної економіки, і потужним каталізатором її подальшого розвитку. Структура світової економіки передбачає різні рівні взаємодії суб'єктів міжнародних економічних відносин залежно від масштабності, компетенції та ступеня інтернаціоналізації їх господарської діяльності. Реалізація національних інтересів зовнішньоекономічної діяльності є засобом досягнення певних підприємницьких і загальнодержавних цілей у процесі взаємодії з закордонними партнерами. У глобальному масштабі зовнішньоекономічна діяльність України є невід'ємним елементом системи світової економіки.

Сучасний етап зовнішньоекономічної політики нашої держави відзначається активізацією та поглибленням євроінтеграційних процесів, що в свою чергу

відбивається на виборі напрямів, форм та видів зовнішньоекономічної діяльності національних підприємств харчової промисловості. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства створює передумови для його сталого економічного розвитку за рахунок розширення своєї діяльності на міжнародних ринках та формування нових джерел надходження виробничих ресурсів, технологій і сучасної організації виробництва. Активізація зовнішньоекономічної діяльності сприяє розширенню виробництва та збільшенню зовнішньо-торгівельного обороту як кожного окремого підприємства, так і економіки всієї.

Важливою складовою розвитку економіки та господарської діяльності країни, є розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та зовнішньоекономічних зв'язків. Так, можна зазначити, що зовнішньоекономічні операції для країни є суттєвим джерелом бюджетних надходжень та поліпшення стану платіжного балансу. Виконуючі основні зовнішньоекономічні операції, такі як експорт та імпорт, підприємства країни розширюють не лише кон'юнктуру внутрішнього ринку, але й дають змогу державі проявити свій економічний та експортний потенціал на світовій арені.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств у сучасному господарюванні є одним із пріоритетних напрямів, оскільки саме експорт і імпорт продукції дозволяє їм вийти на якісно новий рівень функціонування й підвищити ефективність своєї діяльності.

Таким чином, особливої уваги потребує розвиток експортного потенціалу харчової промисловості, яка є комплексним чинником ефективності діяльності підприємства.

Мета роботи: узагальнення теоретичних основ зовнішньоекономічної діяльності та шляхи удосконалення експортного потенціалу підприємств харчової промисловості України.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені і вирішені наступні **завдання:**

- проаналізовано сутність та призначення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах харчової промисловості;

- визначено суб'єкти та принципи зовнішньоекономічної діяльності підприємств;
- розглянуто модель розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- проаналізовано нормативно-правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України;
- висвітлено проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України;
- розглянуто напрями підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості;
- проаналізовано розвиток експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України.

Об'єкт кваліфікаційної роботи – харчова промисловість України.

Предмет роботи: зовнішньоекономічна діяльність підприємств харчової промисловості.

Методи аналізу: Монографічний, статистичний: табличний, графічний, ряди динаміки, метод порівняльного аналізу та абстрактно-логічний метод аналізу.

Інформаційна база: нормативно-законодавча база України, підручники, посібники, монографії українських та зарубіжних авторів, наукові статті, дані Держкомстату, електронні ресурси.

Обсяг і структура роботи: бакалаврська робота виконана на 50 сторінках, 54 використаних джерел, 2 таблиці, 8 рисунків і 4 додатків; робота складається з вступу, двох розділів, які складаються з підрозділів (пунктів, підпунктів) і висновків до розділів, загальних висновків та переліку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність та призначення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах харчової промисловості

Рівень світової економіки переважно залежить від зовнішньоекономічної діяльності (далі ЗЕД), а на основі ринкових відносин відбувається процес обміну різними ресурсами між країнами та їх суб'єктами.

Основним нормативно-правовим актом, регулюючим зовнішньоекономічну діяльність є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991р. ЗЕД у цьому Законі має таке значення: зовнішньоекономічна діяльність — це діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання України та іноземними суб'єктами господарської діяльності на основі їх відносин та здійснюється в межах України та за її межами. [1].

Це означає, що ЗЕД в Україні здійснюють лише суб'єкти господарювання — резиденти. Господарський кодекс визнає переміщення товарів або послуг через митний кордон України ознакою зовнішньоекономічної діяльності.

Після здобуття Україною незалежності вжито заходів щодо сприяння лібералізації ЗЕД країни та розширення прав суб'єктів господарювання та їх організації. Прийнято важливі законодавчі акти, зокрема, Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991), «Про митну справу в Україні» (1991), «Про єдині тарифи» (1992), «Про порядок розрахунків в іноземній валюті» (1994), «Про комісійні сировинні операції» (1995), «Про режим іноземних інвестицій» (1996) та ін.

Основним економічним підходом до зовнішньоекономічної діяльності є два основних поняття— «зовнішньоекономічні зв'язки» (ЗЕЗ) і «зовнішньоекономічна діяльність» (ЗЕД). [48, с. 7,8]

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) - це поєднання форм, засобів і методів економічних зв'язків між країнами.

Зовнішньоекономічні зв'язки систематизуються за типом і формою зв'язків. За товарообігом зовнішньоекономічні зв'язки поділяються на експортні та імпорتنі, а за структурою — на зовнішньоторговельні, фінансові, виробничі та інвестиційні. До форм ЗЕЗ належать торгівля, бартерна торгівля, туризм, інжиніринг, франчайзинг, лізинг, обмін інформацією, консалтинг тощо.

Функція ЗЕД притаманна всім країнам і має на меті:

- визнати переваги міжнародного поділу праці, що сприяє підвищенню ефективності національних економік;
- сприяти підвищенню рівня економічного розвитку;
- порівнянність виробничих витрат на національному та світовому рівнях.

До основних функцій зовнішньоекономічної діяльності належать:

- організувати та забезпечувати міжнародний обмін природними ресурсами та продуктами праці в матеріально-вартісній формі;
- міжнародне визначення споживної вартості продуктів, виготовленої відповідно до міжнародного поділу праці;
- організація міжнародного грошового обігу. [19, с.6-9]

Матеріальною основою ЗЕД є зовнішньоекономічний комплекс країни (регіону), який являє собою сукупність галузей, підгалузей, об'єднань, підприємств і організацій, які виробляють продукцію на експорт чи використовують імпортовану продукцію та здійснюють інші види і форми ЗЕД.

Важливим завданням розвитку зовнішньоекономічного комплексу кожної країни є поєднання виробничої та зовнішньоекономічної діяльності в єдину органічну, успішно функціонуючу систему. Для України умовами успішного розвитку зовнішньоекономічного комплексу є:

- зміцнення і збільшення експортного потенціалу;
- розширення самостійності суб'єктів господарювання у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарського комплексу країни в цілому та її суб'єктів господарювання зокрема. [48, с.7-9]

Відповідно ст.4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1] до видів зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються в Україні суб'єктами цієї діяльності, належать:

- експорт та імпорт товарів, капіталу та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам ЗЕД, у тому числі: виробництва, управління, експорту, транспортно-експедиторської, маркетингової та інших, прямо і виключно не заборонених законодавством України;

- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша співпраця з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;

- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;

- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;

- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України.

Підприємства можуть обирати будь-який з багатьох видів зовнішньоекономічної діяльності, при цьому враховуючи інтереси підприємства та оцінюючи умови здійснення своєї господарської діяльності на зовнішньоекономічному ринку.

Структурним підрозділом ЗЕД є зовнішньоекономічна операція.

Зовнішньоекономічна операція (ЗЕО) — це сукупність дій контрагентів різних країн щодо підготовки, укладання та реалізації торговельних, інвестиційних чи іншої угод економічного характеру [27, с. 7-8].

ЗЕО може здійснюватися за такими основними напрямками:

- міжнародна торгівля (експортно-імпорتنі операції, включаючи реекспорт та реімпорт, операції зустрічної торгівлі, торгові операції суперницького типу);
- міжнародний трансфер технологій (ліцензійні і франчайзингові угоди, інжиніринг, реінжиніринг, консалтинг тощо);
- міжнародні інвестиції (створення спільних підприємств з іноземним капіталом, інвестиції в межах вільних економічних зон).

Таким чином, обмін товарами та послугами у зовнішньоекономічній діяльності здійснюється за рахунок зовнішньоекономічним операціям, які є структурними підрозділами цієї діяльності.

1.2 Суб'єкти та принципи зовнішньоекономічної діяльності підприємств

При здійсненні ЗЕД керівники та спеціалісти в процесі прийняття тих чи інших рішень керуються низкою принципів, які декларуються у спеціальних документах або є своєрідною нормою, звичаєм. Розрізняють три групи принципів: загальні, специфічні та національні.

Загальні принципи зовнішньоекономічної діяльності є своєрідними загальновідомими істинами, яких дотримуються всі учасники міжнародних господарських операцій. Вони включають:

- принцип науковості, який означає, що розвиток зовнішньоекономічної діяльності здійснюється відповідно до об'єктивних економічних законів;

– принцип систематизації полягає в наявності міцних взаємозв'язків між окремими складовими зовнішньоекономічної діяльності;

– принцип взаємної вигоди означає, що кожен партнер, який бере участь у міжнародних операціях, повинен отримати вигоду (прибуток) [48, с. 22].

Специфічні принципи зовнішньоекономічної діяльності закріплені в міжнародно-правових актах і є обов'язковими для виконання всіма державами, які підписали акт.

До специфічних принципів включають:

- повага до суверенітету, територіальної цілісності та політичної незалежності держав;

- суверенна рівність усіх держав;

- не агресія і невтручання у внутрішні справи;

- рівноправність та самовизначення народів;

- мирне вирішення спорів;

- усунення несправедливості, що виникає внаслідок застосування сили та позбавляє націю засобів для її нормального розвитку;

- сумлінне виконання міжнародних зобов'язань;

- сприяння міжнародній соціальній справедливості;

- міжнародне співробітництво для розвитку;

- вільний доступ до морів і з них до країн, які їх не мають (згідно Хартії економічних прав і обов'язків держав) [49].

Як одному з найефективніших засобів правової інтеграції великого значення надається зближенню національного законодавства третіх країн із законодавством Європейського Союзу. Вважається необхідним партнерство та співпраця між країнами, які уклали угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Отже, Біла книга Європейського Союзу (яка не має конкретних адресатів, тому може використовуватися Україною) передбачено специфічні принципи зовнішньоекономічної діяльності, а саме:

- контроль і оформлення документів на перетин вантажів державних кордонів;

- свобода пересування осіб для працевлаштування або постійного проживання у будь-якій країні;
- уніфікація технічних норм і стандартів;
- відкриття споживчих ринків;
- лібералізація фінансових послуг;
- поступове відкриття ринку інформаційних послуг;
- лібералізація транспортних послуг;
- створення сприятливих умов для промислової кооперації з урахуванням законодавства про права на інтелектуальної та промислової власності;
- усунення фіскальних бар'єрів [50].

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (ст. 2) суб'єкти господарської діяльності України та іноземні суб'єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами, згрупованими в (рис 1.1):

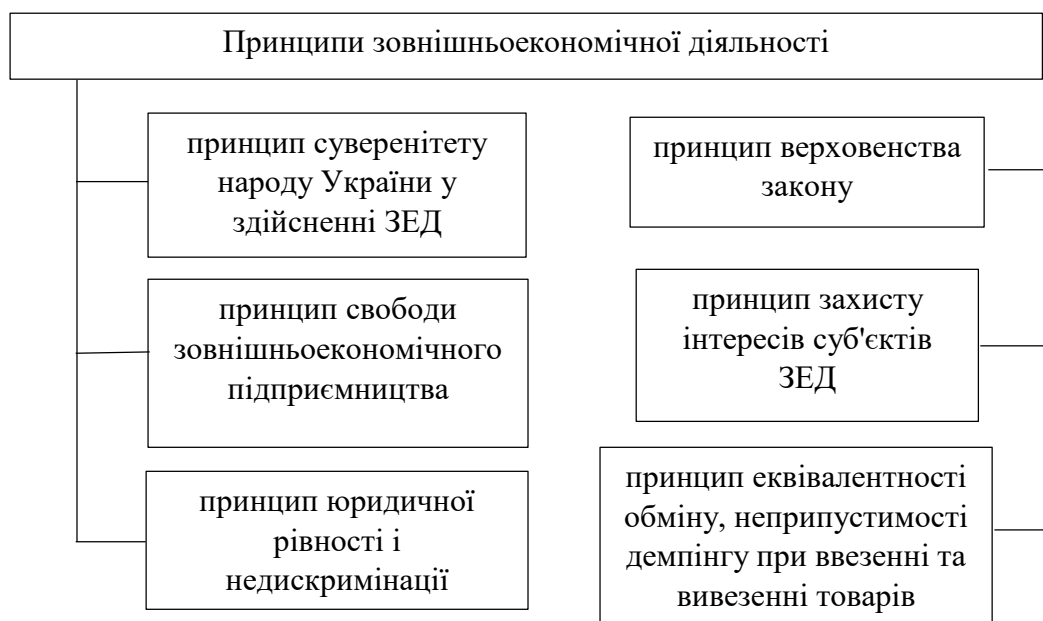

Рис. 1.1 Принципи ЗЕД

Джерело: складено на основі [1]

Принципом суверенітету народу України при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, який полягає у:

- виключне право народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись чинним на території України законами;

- зобов'язання України неухильно виконувати всі договори та зобов'язання України в сфері міжнародних економічних відносин;

Принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва, який полягає у:

- право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;

- обов'язок дотримуватися встановленого законами України порядку при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [1];

Принципом юридичної рівності та недискримінації, який полягає у:

- рівність перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, у тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- заборона будь-яких дій держави, крім передбачених цим Законом, що призводить до обмеження прав і дискримінації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцезнаходженням та іншими ознаками;

Принципом верховенства права, який полягає у:

- регулюванні зовнішньоекономічної діяльності виключно законами України;

- заборона застосування підзаконних нормативно-правових актів місцевих органів, які в будь-який спосіб створюють умови для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності менш сприятливі, ніж встановлені законами України;

Принципом захисту інтересів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає в тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України відповідно до міжнародного права;

- захищає державні інтереси України як на її території, так і за кордоном лише відповідно до законів України [1];

Принципом еквівалентності обміну, неприпустимість демпінгу при імпорті та експорті товарів.

Щодо суб'єктів ЗЕД то це суб'єкти господарської діяльності, що належать до різних форм власності, самостійно здійснюючи зовнішньоекономічні операції з іноземними партнерами.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про ЗЕД» суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є (рис.1.2):

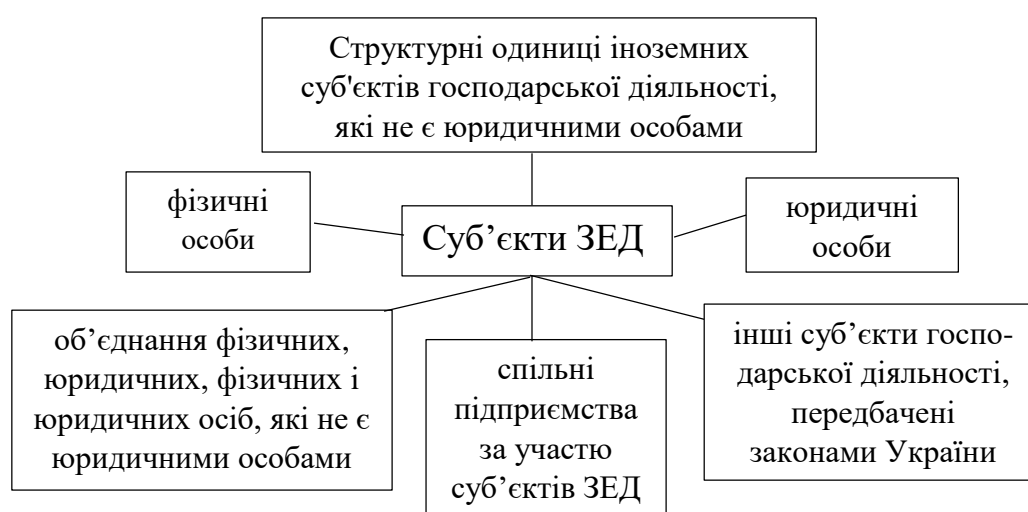

Рис. 1.2 Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України

Джерело: складено на основі [1]

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про ЗЕД» суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- фізичні особи - громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність відповідно до законів України та постійно проживають в Україні;

- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні та мають постійне місцезнаходження в Україні (підприємства, організації), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких повністю належать іноземним суб'єктам господарської діяльності [1];

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які за законодавством України не є юридичними особами, але мають постійне

місцезнаходження в Україні та яким цивільним законодавством України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

- структурні підрозділи іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами відповідно до законодавства України, але мають постійне місцезнаходження в Україні;

- спільні підприємства за участю суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарювання, зареєстрованих в Україні та мають постійне місцезнаходження в Україні;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.

Підприємство вважається одним із основних суб'єктів ЗЕД. Світова практика свідчить, що близько 85 % зовнішньоекономічних операцій здійснюють підприємства, фірми, організації, а 15 % — міністерства, відомства, союзи підприємців [48, с.9].

Підприємство є самостійний суб'єкт господарювання, який виготовляє продукцію або надає послуги з метою задоволення потреб суспільства та одержання прибутку.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства базується на можливості одержання економічної вигоди на основі переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пояснюється тим, що виробництво певного товару, його продаж чи надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж така діяльність всередині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в країні і з тими партнерами, які є найбільш прибутковими.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства (ЗЕДП) — це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародним виробничим та науково-технічним співробітництвом, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішні ринки [48, с. 8-10].

Для здійснення підприємницької діяльності в Україні юридичним та фізичним особам необхідно лише зареєструватися як суб'єктам підприємницької діяльності відповідно до Господарського кодексу, Цивільного кодексу України та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-

підприємців». Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців - це свідоцтво про створення або припинення юридичної особи, свідоцтво про набуття або позбавлення фізичною особою статусу підприємця, а також інші реєстраційні дії, передбачені законодавством, шляхом внесення записів до Єдиного державного реєстру [9, с.41].

Суб'єктами макроекономічного рівня України є (рис. 1.3).

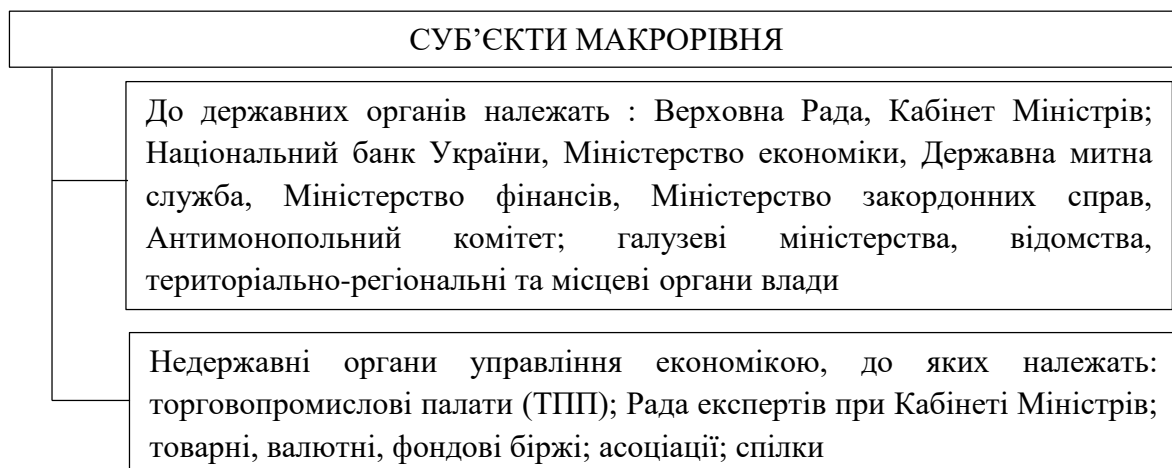

Рис. 1.3. Суб'єкти ЗЕД України макроекономічного рівня діяльності

Джерело: складено на основі [1]

Завдання вищеназваних органів є:

- гарантування довгострокової міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки країни;
- максимізація випуску продукції за рахунок структурних удосконалень;
- контроль за станом внутрішнього ринку шляхом його стимулювання за допомогою зовнішньої конкуренції;
- збільшення зайнятості;
- поліпшення умов формування бюджету;
- оптимізація розподілу доходів в економіці.

Існують різні науково-практичні підходи до визначення суб'єктів ЗЕД. Ця різноманітність обумовлена різними критеріями. Розглянемо основну класифікацію суб'єктів ЗЕД за різними ознаками критерію (Додаток А).

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають рівне право на здійснення будь-яких її видів, прямо не заборонених законами України, незалежно від форм власності та інших ознак.

1.3 Моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності

До основних моделей розвитку ЗЕД підприємства відносяться зовнішньоторговельна та виробничо-інвестиційна.

Зовнішньоторговельна модель ЗЕД підприємства включає комплекс експортно-імпортних операцій, пов'язаних з торгівлею товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці (Додаток Б).

Основною ознакою зовнішньоторговельної моделі є наявність двох сторін міжнародного договору: покупця та продавця, тобто одна із сторін виробляє продукцію або надає послуги, а інша – є їх споживачем. Під час торговельної операції право власності переходить від однієї сторони до іншої. Зовнішньоторговельна модель передбачає як самостійну діяльність підприємця на зовнішньому ринку, так і використання послуг спеціалізованих фірм, у тому числі посередників.

Торгівля послугами у ЗЕД – це економічні відносини між двома сторонами – резидентами та нерезидентами.

Послуги на міжнародному рівні надаються чотирма способами, зокрема:

- 1) постачання транспортом послуги через кордон. Постачальник і споживач послуги не переміщуються через кордон, його перетинає тільки послуга;
- 2) споживання за кордоном, тобто переміщення споживачів до країни експорту. Постачальник не переміщується;
- 3) комерційна присутність в країні, де будуть надаватися послуги (відкриття філії чи дочірньої компанії). Постачальник послуг переміщується, а споживач не переміщується;

4) тимчасове переміщення фізичних осіб в іншу країну для надання там послуг.

Торгівля продуктами інтелектуальної праці (міжнародний технологічний обмін) включає патент, ліцензія; копірайт; товарний знак; «ноу-хау». До форм торгівлі продукцією інтелектуальної праці належать також торгівля науково-технічними послугами (інжинірингові, консультаційні, навчання персоналу).

Зовнішня торгівля ліцензіями є основним економічним механізмом міжнародного технологічного обміну і набула в даний час широкого і швидкого поширення.

Розповсюдженою формою торгівлі продукцією інтелектуальної праці є інжиніринг, тобто комплекс інженерно-консультаційних послуг з використання технологічних та інших науково-технічних розробок [19, с.167].

Виробничо-інвестиційна модель ЗЕД підприємства пов'язана з виконанням спільних узгоджених науково-технічних, виробничих програм, а також характеризується капітальними вкладеннями та володінням майном за кордоном з метою отримання фінансової вигоди. Вона включає комплекс операцій, пов'язаних із міжнародним лізингом, міжнародною виробничою кооперацією, спільними підприємствами (Додаток В).

Міжнародний лізинг - це форма довгострокової діяльності, яка передбачає передачу обладнання, транспортних засобів та іншого рухомого й нерухомого майна, крім землі та інших природних об'єктів.

Міжнародна виробнича кооперація є найбільш поширеним видом міжнародних виробничо-технічних відносин підприємств, заснований на міжнародному поділі праці в результаті здійснення на договірній основі спільної діяльність сталого обміну між країнами продукцією, яка є елементом кінцевої продукції та виготовлені з найвищою економічною ефективністю. Основною ланкою міжнародної виробничої кооперації та прямих зв'язків є договори (контракти), що укладаються суб'єктами господарювання на основі відповідних міжурядових, галузевих і міжвідомчих угод і є основою (до створення митного

союзу) для митних органів під час проходження товарів, що доставляються у співпраці, через кордон [9].

У міжнародному виробничому кооперуванні виділяють три форми:

1. Поставка або обмін між кооператорами комплектуючих для подальшого складання кінцевого продукту на підприємствах або кожному з партнерів, або одному з них.

2. Міжнародне співробітництво на основі організації спільного виробництва з метою створення та випуску єдиного нового кінцевого продукту.

3. Міжнародна виробнича кооперація шляхом затвердження виробничих програм. Воно здійснюється на основі розподілу асортименту продукції між двома і більше фірмами та проведенням спільних наукових досліджень [19].

Спільні підприємства є ефективною формою спільної підприємницької діяльності між українськими суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарювання, тобто підприємствами будь-якої організаційно-правової форми, іноземні інвестиції в статутному фонді яких становлять не менш 10% [2]. Суть спільних підприємств полягає в тому, що вони засновані на спільному капіталі вітчизняних та іноземних партнерів, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів (прибутку) і ризиків.

Спонуванням до створення СП можуть бути чотири категорії мотивів:

1) юридичні: законодавча заборона створення філій іноземних компаній без участі місцевих партнерів та дискримінаційні дії приймаючої влади; можливість отримання певних пільг від країни одержувача;

2) виробнича: можливість використовувати наявні переваги партнера, коли у іншого партнера не вистачає повного виду ресурсів, необхідного для вигідної реалізації виробничого потенціалу; бажання розширити зовнішньоекономічні операції та підвищити ефективність виробництва;

3) ринкові: зростання витрат, пов'язаних з розвитком підприємництва та загостренням конкуренції на світовому ринку; можливість об'єднати частку свого виробництва з партнерами; досягнення більш повного задоволення потреб населення країн у високоякісних товарах і послугах;

4) зменшення ризику: у випадках, коли інвестиції в конкретну країну пов'язані з певними економічними або політичними ризиками, доцільно залучити до цього місцевого партнера [19, с.186].

Спільні підприємства самостійно визначають умови реалізації продукції (робіт, послуг), у тому числі їх ціну, а також приймають рішення про патентування (реєстрацію) за кордоном належних їм винаходів, промислових зразків, товарних знаків та іншої інтелектуальної власності.

Продукція СП не підлягає ліцензуванню а квоти підлягають її сертифікації як власна продукція. Податки сплачуються СП відповідно до законодавства України.

Уряд України надає підприємствам з іноземними інвестиціями гарантії: щодо компенсації і відшкодування збитків іноземним інвесторам; у разі зміни законодавства; примусових вилучень, незаконних дій державних органів; припинення інвестиційної діяльності.

1.4 Нормативно-правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємства керуються спеціальним законодавством про ЗЕД. Воно складається з законодавчих актів різної юридичної сили, які присвячені регулюванню їх діяльності та окремих норм, які є в нормативно-правових актах або інші види діяльності, які можуть поєднуватися із ЗЕД (банківська справа, страхування, спільне інвестування).

Україна самостійно формує систему і структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території, яка передбачає:

- захист економічних інтересів України;
- забезпечення можливостей для суб'єктів, видів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всіх сфер використання доходів та інвестицій;
- сприяння конкуренції та ліквідації монополії у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

До органів державного регулювання ЗЕД в Україні входять:

I. На національному рівні:

- Верховна Рада України – вищий орган, що здійснює державне регулювання ЗЕД;

- Кабінет Міністрів України.

II. На функціональному рівні:

- Національний банк України;

- Міністерство економіки України;

- Державна митна служба України;

- Антимонопольний комітет;

- Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі.

III. На територіальному рівні:

- місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи;

- територіальні підрозділи органів державного регулювання ЗЕД України.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою:

- законів України;

- угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України.

Суб'єктами адміністративно-правового регулювання у сфері економіки є: президент України, Кабінет Міністрів України, профільні міністерства, державні комітети (державні служби).

Відповідно до ст.9 Закону України «Про ЗЕД» [1] найвищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, є Верховна Рада України - центральний орган законодавчої влади, до компетенції якого входять:

- прийняття, внесення змін та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності;

- затвердження основних напрямів зовнішньоекономічної політики України;

- розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України;
- встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України;
- затвердження перелік товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню або забороняється.

Кабінет Міністрів України є центральним органом виконавчої влади, який у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності виконує такі функції:

- вживання заходів щодо здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України;
- координація діяльності міністерств, державних комітетів;
- забезпечує виконання рішень Ради Безпеки ООН з питань зовнішньоекономічної діяльності.

Національний банк України (НБУ) є центральним банком України, спеціальним центральним органом державної влади, його емісійним центром, проводить єдину державну політику в сфері грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці стосовно валют інших країн. Національний банк встановлює вид грошових знаків, їх номінал, відмінні ознаки і систему захисту [1].

Міністерство економіки країни (постанова від Кабінету Міністрів від 21 травня 2021 р. № 504 про перейменування):

- забезпечує реалізацію єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні виходу на зовнішній ринок суб'єктів ЗЕД;
- здійснює контроль за дотримання усіма суб'єктами ЗЕД чинного законодавства України та умов міжнародних договорів України;

Митні органи - державні органи, які контролюють експортно-імпортні потоки на митному кордоні країни; ведуть митну статистику, розробляють митні правила та процедури, стягують митні збори, мито, податки.

Антимонопольний комітет України:

- здійснює контроль за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції.

Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі:

- здійснює оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до законодавства України;

До органів місцевого управління ЗЕД належать:

- місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи;

- територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Основними методами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є економічні, адміністративні та правові. У сучасних умовах переважно застосовуються економічні методи, що передбачають використання мита, податків, кредитів, субсидій та пільг (див. Додаток Г).

Митно-тарифне регулювання є найважливішою складовою митної справи, однією з основних функцій митних органів будь-якої країни, відіграє важливу роль у системі державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність, оскільки повністю відповідає вимогам ринкової економіки порівняно з нетарифним, примусовим регулюванням зовнішньої торгівлі [46, с. 23].

Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних економічних умовах мають бути ефективним засобом реалізації завдань соціально-економічного розвитку України, в тому числі інвестиційно-інноваційних, які можна успішно реалізувати шляхом залучення прямих іноземних інвестицій та стимулювання вітчизняного товаровиробника. Результатом цього має стати зростання бази оподаткування, що в свою чергу забезпечить збільшення бюджетних доходів.

Удосконалення системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сприятиме більш ефективному фінансовому забезпеченню виконання функцій держави без необхідності вилучення додаткових ресурсів з економіки. Саме

завдяки цьому можна досягти фінансової стабілізації та створення необхідної передумови для розвитку як країни в цілому, так і окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Тому, податкове регулювання потребує особливого контролю з боку держави. Необхідно здійснювати постійний моніторинг з метою виявлення впливу податкових важелів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності [16, с.105].

Таким чином, серед основних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є фінансове регулювання як об'єкт зовнішньоекономічного регулювання. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання спрямоване на функціонування підприємств зовнішньоекономічної сфери, а також на сприяння розвитку регіональних зовнішньоекономічних зв'язків та окремих галузей вітчизняної економіки.

Удосконалення нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності набуває все більшої актуальності у зв'язку з проведенням комплексного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах.

Висновки до розділу 1

Під зовнішньоекономічною діяльністю підприємств розуміється діяльність, спрямована на співробітництві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності різних держав для реалізації національних інтересів шляхом взаємовигідного співробітництва з іншими країнами в умовах інтернаціоналізації, глобалізації та інтеграції.

Визначено, що одним з основних суб'єктів ЗЕД вважається підприємство. Світова практика свідчить, що близько 85 % зовнішньоекономічних операцій здійснюють підприємства, фірми, організації, а 15 % — міністерства, відомства, союзи підприємців. Сучасна наука виділяє три групи принципів зовнішньоекономічної діяльності: загальні, специфічні та національні. Загальні

об'єднують наукові, системні та взаємовигідні. Специфічні закріплені у відповідних міжнародних правових актах і є обов'язковими для всіх держав і закріплені в Білій книзі Європейського Союзу. Національні принципи зовнішньоекономічної діяльності викладені в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і згруповані в 6 основних груп.

Основними моделями ЗЕД підприємства є зовнішньоторговельна та виробничо-інвестиційна. Зовнішньоторговельна модель ЗЕД підприємства включає комплекс експортно-імпортних операцій, пов'язаних з торгівлею товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці. Виробничо-інвестиційна модель ЗЕД підприємства пов'язана з вионанням спільних узгоджених науково-технічних, виробничих програм, а також характеризується капітальними вкладеннями та володінням майном за кордоном з метою отримання фінансового прибутку. Вона включає комплекс операцій, пов'язаних із міжнародним лізингом, міжнародною виробничою кооперацією, діяльністю спільних підприємств.

Політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України має бути спрямована на подальше вдосконалення системи методів її здійснення, у тому числі шляхом удосконалення законодавчої бази, оскільки вдосконалення нормативно-правової бази зовнішньоекономічної діяльності набуває все більшої актуальності, зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах необхідна.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

2.1 Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України

Розвиток харчової промисловості України сприяє, насамперед, необхідності впровадження всіх суб'єктів інноваційного розвитку промисловості для забезпечення продовольчої безпеки держави. Незважаючи на труднощі, харчова промисловість є однією з найбільш конкурентоспроможних галузей економіки, швидкий розвиток якої важливим для української промисловості.

Прогресивний розвитку харчової промисловості підтверджує статистика. Так, обсяги реалізації продукції з виробництва харчової продуктів, напоїв та тютюнових виробів становить понад 20% від загального обсягу реалізації промислової продукції в Україні [37].

Харчова промисловість має великий вплив на економіку держави, обсяг надходжень до бюджету, розвиток вітчизняних виробництв [38, с.67]. У той же час існує ряд проблем, які впливають на спроможність національної системи харчової промисловості, а саме:

1. Низька якість управління харчовою промисловістю.

Рівень управління підприємництвом та його державна підтримка поки є недостатніми та не відповідають можливостям вітчизняної економіки.

Основні напрямки вдосконалення системи управління підприємством:

- перегляд і зміна організаційної структури управління підприємством;
- оптимізація організації управління та бізнес-процесів шляхом удосконалення системи планування, обліку та контролю за основними показниками діяльності підприємства;
- удосконалення управління виробничими ресурсами та запасами;
- підвищення ефективності управління інноваціями на підприємстві, поліпшення якості продукції [11, с. 20]

Ефективне управління дозволить якісно стандартизувати роботу підприємства харчової промисловості, упорядкувати процеси управління відповідно до вимог ринкової економіки, задовольняючи інтереси суспільства та держави.

Ігнорування процесу впровадження інновацій в управлінську складову розвитку харчової промисловості впливає на ефективний контроль, прогнозування та якісне прийняття рішень. Ефективне управління галуззю є однією з актуальних проблем, вирішення якої дозволить оптимізувати процес управління на підприємствах, розширити виробничі потужності та ринки збуту.

2. Недостатнє фінансування, інвестиції в розвиток харчової промисловості.

Проблеми формування фінансових ресурсів є на кожному підприємстві. Оскільки в сучасних умовах підприємства недостатньо забезпечені фінансовими ресурсами через відсутність та недостатність відповідних джерел їх формування.

Низьке фінансування не дозволяє оновити застаріле обладнання, забезпечити впровадження інновацій, розкрити потенціал, який історично закладений у розвитку галузі України.

Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабільність виробництва, а також можливість їх розширення, достатній рівень забезпечення організації матеріальними ресурсами.

Удосконалення процесу формування фінансових ресурсів полягає у використанні методів у зарубіжній практиці США, які можуть бути запроваджені на вітчизняних підприємствах лише за наявності розвиненого ринку цінних паперів, статистики про його функціонування та після впровадження міжнародних стандартів обліку та звітності [14, с. 149].

Підвищення рівень активності інвестиційних процесів у сільськогосподарському виробництві можливо лише за умови проведення комплексу заходів на всіх рівнях управління.

Держава має регулювати інвестиційний процес та відповідати за його організацію, оскільки державна підтримка інвестиційної діяльності інвестора сприятиме розвитку ринкових відносин та конкуренції в інвестиціях [10].

Розробка ефективної стратегії її розвитку та її обґрунтування за допомогою бізнес-плану сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємства.

3. Низька якість законодавчих положень, що регулюють функціонування харчової промисловості.

Незважаючи на те, що Угода про Асоціацію передбачала гармонізацію та вдосконалення стандартів регулювання харчової промисловості, очікуваного вдосконалення не відбулося. Вихід на європейський ринок збуту залишається серйозною проблемою для галузі. Вирішення цієї проблеми передбачає рішучі та ефективні кроки щодо поширення та використання найкращого європейського досвіду регулювання та реалізації політики у цій сфері.

Якісні зміни, пов'язані з гармонізацією українського та європейського законодавства, відкривають широкі можливості для українських виробників диверсифікувати свій експорт у світ та європейські ринки, це дозволить їм бути учасником процесу державних закупівель в ЄС [22, с. 9].

4. Складна економічна, політична та епідеміологічна ситуація.

Кризові явища суспільного життя в Україні створюють несприятливу ситуацію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що впливає на позицію продукції, інвестиційний клімат, ринки збуту тощо.

Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року визначає проблеми, пов'язані зі зміною агрокліматичних умов, стимулюванням пропозиції в умовах обмеженого попиту, гарантуванням безпечності продукції, покращення доступу для вітчизняних експортерів на зовнішні ринки [41].

Підвищення показників - це не тільки ефективність програм і заходів, це також державна підтримка, механізми контролю, економічні важелі впливу. Також відіграють роль стимули та субсидії для виробників.

Умови розвитку виробництва та реалізації харчових продуктів залишаються невирішеними питаннями, такими як:

- недостатній рівень платоспроможного попиту на продукти харчування;

- диференційована привабливість харчових галузей для іноземних інвесторів;
- вплив неконтрольованих та непередбачуваних факторів на результати виробництва; недосконалість економічних регуляторів [38, с. 68].

Перспективні українські галузі значною мірою залежатимуть від пошуку нових ринків збуту, підвищенням якості продуктів, забезпечення стійких інновацій.

Актуальним і важливим залишатиметься інноваційно-управлінська складова розвитку харчової промисловості, вирішення якої залежить від забезпечення виробництва якісної, конкурентоспроможної харчової продукції, задоволення пріоритетних потреб споживачів та створення додаткової вартості в країні.

З метою забезпечення інноваційного розвитку галузі доцільно впровадити низку заходів та елементів для реалізації інноваційних проектів на макро- та мікрорівнях організації та управління.

2.2 Напрями підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості

Для підвищення ефективності розвитку підприємств усіх галузей економіки необхідні різні напрямки: формування та обґрунтування інноваційної стратегії, кооперативний рух щодо створення продовольчої безпеки держави.

В умовах ринкової економіки успіх зовнішньоекономічної діяльності підприємства та стабільне фінансове становище залежить від багатьох факторів. Конкурентоспроможність продукції є найважливішим фактором, що визначає успіх підприємства.

Важливим показником стану економіки є The Global Competitiveness Report Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), який розроблено за методологією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum WEF) Колумбійським університетом. Україна у 2021 році посіла 54-те місце з 64 країн

світу і залишається найменш конкурентоздатною в регіоні Західної та Східної Європи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Загальний і факторний рейтинг конкурентоспроможності (2017-2021рр.)

Країна	2017	2018	2019	2020	2021
Данія	7	6	8	2	3
Нідерланди	5	4	6	4	4
Сінгапур	3	3	1	1	5
Швеція	9	9	9	6	2
Швейцарія	2	5	4	3	1
-	-	-	-	-	-
Україна	60	59	54	55	54

Джерело: складено на основі [53]

Одним із ефективних засобів забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств є гнучкість його виробничих систем, здатність пристосовуватися до змін умов функціонування за менших витрат. Для досягнення цієї мети необхідно постійно підвищувати якість продукції відповідно до сучасних вимог [39].

Забезпечення населення якісними продуктами харчування, на жаль, ще не стало пріоритетом сучасної соціально-економічної політики України. Без вирішення продовольчої проблеми та забезпечення населення якісними продуктами та товарами першої необхідності не варто сподіватися на збереження здоров'я нації, зростання її чисельності та покращення харчування. Питання забезпечення населення продуктами харчування є одним із важливих напрямів економічної політики держави.

Пошук своїх клієнтів, розробка нових продуктів самостійно не може забезпечити стабільність підприємства, якщо якість виготовлення не відповідає міжнародним стандартам. Таким чином, щоб якнайшвидше задовольнити потреби, вітчизняні виробники часто економлять на виробництві, починають використовувати агрохімікати при вирощуванні сільськогосподарських культур та зберіганні продукції. Підприємці економлять на смакових якостях продукції, упаковці та транспортуванні.

Сільськогосподарська сировина для продукції часто виготовляється в антисанітарних умовах, що є однією з проблем вітчизняних харчових підприємств і це має величезний вплив на якість готової продукції. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є власне виробництво сировини вітчизняними підприємствами з дотриманням усіх державних стандартів.

Визначаючи якість продукту необхідно виділити властивості продукту, яким надає перевагу споживач. Для підтримання високої якості та конкурентоспроможності готової продукції на підприємстві необхідно постійно впроваджувати новітні технології при цьому постійно контролювати якість продукції в процесі технологічного циклу, виготовлення і експлуатаційної характеристики.

Якість включає велику кількість показників. Передусім до них належать: показники призначення продукції, надійності та довговічності, його трудомісткість, матеріаломісткість [44, с. 142].

Ще одна проблема виробника - задовольнити попит свого споживача. Зараз це існує, оскільки ринок насичений продуктами, а потреби в нових послугах не можуть бути задоволені вчасно, що призводить до негативних результатів діяльності підприємств.

Для виробника без дефекту продукція має найвищу цінність. Для споживача найвища цінність виникає лише тоді, коли властивості товару найбільше відповідають його інтересам.

Ефективність виробництва можна підвищити навіть за рахунок зменшення обсягів продажів, але це можливо тільки в тому випадку, якщо якість продукції росте швидше, ніж темпи падіння випуску та збуту.

Для визначення економічної ефективності підвищення якості продукції слід враховувати наступне:

- для поліпшення якості продукції на підприємстві необхідні додаткові поточні та разові витрати;
- економічний ефект від підвищення якості продукції виявляється основному переважно не у виробника, а у споживача;

- підприємство при підвищенні якості продукції отримує економічні вигоди від збільшення виробництва та реалізації продукції, збільшення експорту, зменшення дефіциту продукції [44, с. 144].

У кінцевому підсумку це проявляється в отриманні додаткового прибутку на підприємстві.

Тому підприємствам необхідно приділяти пильну увагу підвищенню якості продукції, хоча це потребує додаткових витрат. Однак ці витрати повністю компенсуються додатковим прибутком, оскільки існує високий попит на якість та екологічні продукти.

2.3 Розвиток експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України

Сільське господарство України є однією із найважливіших галузей економіки. На засіданні Кабінету Міністру України затверджено Стратегію розвитку експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості України до 2026 року та затверджено план завдань і заходів щодо її реалізації. Стратегія розроблена Мінагрополітики спільно з Офісом підтримки реформ міністерства [41].

Метою Стратегії є визначення довгострокової державної політики, спрямованої на забезпечення стабільного забезпечення експорту продукції (товарів, послуг, технологій) вітчизняного сільського господарства, харчової та переробної промисловості.

У 2021 році частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх галузей економіки і становила понад 10%.

Харчова промисловість є однією з провідних галузей вітчизняної економіки. Вона бере безпосередню участь у забезпеченні продовольчої безпеки нашої країни, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України.

Незважаючи на багато проблем, ця галузь може і повинна залишатися провідною галуззю національного промислового виробництва. Для цього важливо вирішити ряд стратегічних завдань:

- здійснення якнайшвидшої комплексної модернізації харчових виробництв, спрямованої на інтенсифікацію відтворювальних процесів, впровадження у виробничий процес новітніх досягнень науки та техніки;
- забезпечення зростання інвестицій для посилення інноваційної діяльності, впровадження ресурсозберігаючих і маловідходних виробництв, освоєння нових та вдосконалення існуючої продукції;
- розробка та впровадження ефективних механізмів підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках тощо.

Реалізація цих завдань допоможе вітчизняній харчовій промисловості вийти на новий рівень та сприятиме гармонійному розвитку країни [20, с. 166].

Для оцінки ефективності експортної діяльності необхідно порівняти досягнуті результати з попередніми періодами експорту на прикладі експорту готової харчової продукції (рис. 2.1)

Рис. 2.1 Експорт готової харчової продукції за 2017-2021рр.
Джерело: складено на основі [5]

Спостерігається позитивна динаміка експорту готової харчової продукції. У 2021 році процентній ставці складає 112.7% до 2020 року.

Треба також пам'ятати про конкурентне середовище, яке вимагає постійного покращення якості, умов ведення бізнесу, пошук нових інструментів розвитку підприємства та виведення його на нові ринки, сприятиме підвищенню ефективності експортної діяльності.

Рентабельність сільськогосподарських підприємств є дуже мінливою в розрізі регіонів та окремих галузей АПК, що ускладнює прогнозування ризиків та моделювання цінової політики. Для сталого розвитку аграрного сектору необхідно створити умови для підвищення рівня інвестиційної привабливості окремих регіонів і територій [29, с. 50–52].

Європейський Союз є основним партнером для 80 країн світу і однією з найбільших економік світу. З 1 січня 2016 року в Україні почала діяти Поглиблена та Всеосяжна Зона Вільної Торгівлі з ЄС, і для українських експортерів та імпортерів відкрилися більші можливості. Позитивна динаміка збільшення зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС свідчить про підвищення рівня співпраці. У майбутньому очікується більш тісна економічна інтеграція з Європейським Союзом та вихід на інші ринки. Сільськогосподарські товари залишаються значною частиною торгівлі між ЄС та Україною, а розширення експорту сільськогосподарської продукції є надзвичайно важливим завданням для економіки країни.

Угода про Поглиблену та Всеосяжну Зону Вільної Торгівлі запровадила умови, які ведуть до швидкої інтеграції України у внутрішній ринок ЄС шляхом зміцнення економічних і торгівельних відносин між сторонами. Найбільш чутливою до змін зовнішньоекономічної політики є сільське господарство. Сільськогосподарська продукція потребує захисту та підтримки конкурентоспроможності національного виробника. А досвід ЄС у створенні ЗВТ з іншими країнами та групами країн показує, що всі ЗВТ мають винятки для сільського господарства [6].

Експорт товарів повинен здійснюватися відповідно до певних вимог, встановлених законодавством країни. По-перше, експорт товарів може здійснюватися лише за умови сплати всіх експортних мит і всіх необхідних митних платежів. По-друге, експорт товарів вимагає дотримання всіх заходів фінансово-економічної політики, а також інших передбачених вимог Кодексом та різними законодавчими актами країни у митній справі. Товари, випущені під митний режим для експорту, мають бути вивезені за межі країни в тому стані, в якому вони перебували на момент прийняття митної декларації. Виняток становлять товари, які змінилися внаслідок природного зносу, або товари, які змінилися, але при належному транспортуванні чи зберіганні [24, с.7].

Потенціал розвитку експорту України особливо великий у галузі зернових, особливо пшениці. Споживання пшениці у світі зростає, врожайність може бути значно підвищена [13, с. 49–52].

В березні 2022 року експорт українських товарів скоротився вдвічі, імпорту – більш, ніж втричі. Особливо сильно постраждав експорт металів та сільськогосподарської продукції, тоді як експорт низки товарів глибокої переробки практично не змінився з довоєнних часів.

Експорт України в березні склав 5,97 млн тонн на суму 2,7 млрд доларів. Тоді як у лютому держава експортувала 13,1 млн тонн товарів вартістю 5,3 млрд доларів. Нині основними позиціями експорту є руди, кукурудза, феросплави та олія.

У березні Україна експортувала 1,1 млн тонн кукурудзи, 309 тисяч тонн пшениці, 118 тисяч тонн соняшникової олії, 40 тисяч тонн соєвих бобів. Це в 4 рази менше, ніж в лютому. Водночас через вторгнення Росії український імпорту зазнав значних втрат. Якщо в лютому держава імпортувала 5 млн тонн товарів на суму 5,9 млрд доларів, то в березні – 1,6 млн тонн на суму 1,8 млрд доларів.

Чорноморські порти були традиційним способом експорту товарів. Через блокаду українських морських портів не потрапило 7 млн тонн пшениці, 14 млн тонн зерна кукурудзи, 3 млн тонн соняшникової олії і 3 млн тонн соняшникової макухи, а також інших культур на світовий ринок. Крім того, окупанти атакують

металургійні підприємства та сільськогосподарську інфраструктуру, щоб не дати нам відновити свої можливості в майбутньому.

Майже чотири з половиною мільйона тонн зерна заблоковані Росією в українських портах. Через військове вторгнення Росії продукцію не можна експортувати через закриті морські шляхи.

До війни Україна була одним із найбільших у світі експортерів сільськогосподарської продукції. Багато країн залежать від поставок українського зерна.

Через війну Росії проти України світ перебуває на межі продовольчої кризи і навіть голоду у ряді країн. У березні ООН зафіксувала зростання цін на продукти більш ніж на 12 відсотків, що є рекордом з 1990 року.

Різке зростання цін і перебої в постачанні поставили під загрозу продовольчу ситуацію на Близькому Сході, в Африці та деяких частинах Азії, де населення постійно недоїдає і де мільйони людей виживають за рахунок хліба.

Основними країнами-імпортерами української агропромислової продукції є Китай (16% експортної виручки), Індія (7%), Нідерланди (6%), Єгипет (6%), Туреччина (5%) та інші (рис. 2.2).

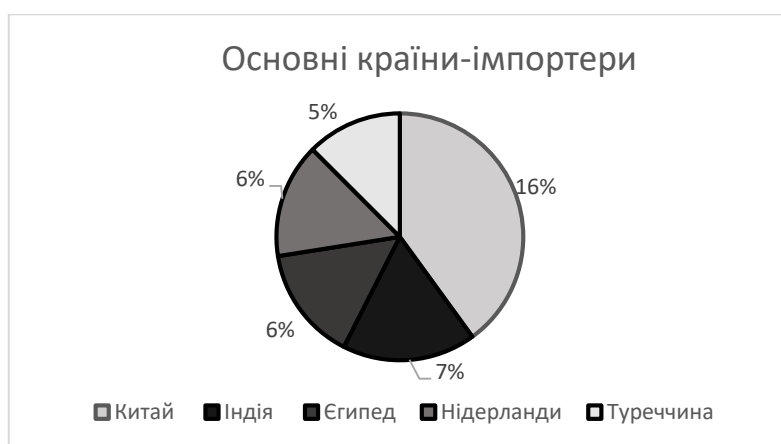

Рис. 2.2 Основні країни-імпортери української агропромислової продукції
Джерело: складено на основі [42]

І саме цим країнам зараз потрібно тиснути на Росію, щоб вона розблокувала українські порти, оскільки це загрожує не лише зростанням цін, а й розповсюдженням голоду в країнах, які не зможуть закупити необхідний обсяг

продукції. Світ терміново потрібен хліба з України. Понад 400 мільйонів людей у світі залежать від поставок зерна з України.

За оцінками ООН, близько 1,7 мільярда людей можуть зіткнутися з бідністю та голодом через відсутність продовольчої безпеки в результаті повномасштабної війни Росії проти України. Тому вирішення цієї проблеми є головним завданням не лише для України, а й для всього світу.

І навіть під час війни, блокади морських портів та руйнування логістики Україна продовжує експортувати та шукати альтернативні шляхи експорту, які вкрай обмежені, через західні кордони залізницею та європейськими морськими портами. Так, нещодавно Україні вперше з початку російської агресії вдалося експортувати кукурудзу морем через румунський порт Констанца.

На прохання Міністерства економіки України Велика Британія оголосила про лібералізацію торгівлі та скасування всіх мит та квот на експорт товарів з України.

Україно-британські торговельні відносини мають довгу і успішну історію. В 2021 році товарообіг між Україною та Великобританією зріс майже на 57% і склав 2,2 млрд доларів. Крім того, посилюється експорт (+ 62%), досягнувши понад 1 млрд доларів.

Завдяки цьому рішення Україна зможе збільшити експорт товарів, які традиційно імпортуються на британський ринок. Це борошно, зерно, молочні продукти, м'ясо птиця та напівфабрикати, томатна паста, мед, кукурудза, пшеницю, соки, гриби, цукор та інше. Промислові товари вже користуються безмитною торгівлею. Україна також зможе гнучко планувати експортну логістику та нарощувати експорт товарів з високою доданою вартістю в майбутньому.

Євросоюз скасовує на рік усі ввізні мита на українські товари. Це всі промислові мита, сільськогосподарські мита та квоти, система вхідних цін, антидемпінгові мита та захисні мита. Враховуючи, що ЄС наразі є основним торговим маршрутом для всього українського експорту, це рішення дозволить розвивати логістику для третіх країн. Це важлива підтримка всієї української

економіки. На ЄС припадало 39,5% довоєнної торгівлі України. У 2021 році Україна експортувала до ЄС товарів на суму 26,7 млрд доларів США [4].

Прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо заявив, що Канада скасувала всі мита на українську продукцію. Зазначу, що незважаючи на відстань між Україною та Канадою, торгівля між державами активно розвивається. Так, у 2021 році обсяг українсько-канадської торгівлі зріс більше ніж на 70% і склав 420,7 млн доларів США. При цьому експорт товарів з України до Канади зріс в 11 разів.

Кабінет Міністрів України прийняв рішення про створення Міжвідомчої робочої групи під керівництвом Мінекономіки з питань забезпечення населення харчовими продуктами тривалого зберігання та санітарно-гігієнічними товарами в умовах воєнного стану.

До складу групи входять представники Офісу Президента, Міністерства економіки України, Міністерства інфраструктури, Міністерства фінансів, Міністерства аграрної політики та продовольства, Держпродспоживслужба та обласні військові адміністрації.

Кабінет Міністрів України підтримав рішення про введення повного ембарго на імпорт товарів з РФ. Відтепер жодна російська продукція не буде ввезена в Україну [4].

За даними Мінекономіки України, заборона на російський імпорт заблокує надходження в Росію валюти на 6 млрд. доларів США. Бюджет країни-агресора не отримає цих коштів, а отже, зменшить його потенційне фінансування війни.

Тому співпраця Міністерства аграрної політики та продовольства України з іншими міністерствами та відомствами, зокрема з Міністерством економічного розвитку і торгівлі України є дуже важливою у просуванні української сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Необхідно продовжити роботу над збільшенням безмитних квот, які надає ЄС, та зниженням ввізного мита ЄС на український імпорт. Також доцільно збільшити експорт продукції з доданою вартістю – продукції переробної промисловості.

Висновки до розділу 2

Як і більшість напрямів державного будівництва, у вітчизняній практиці існує низка проблем, які впливають на потенціал національної системи харчової промисловості. Перспективи розвитку харчової промисловості безпосередньо залежатимуть від зростання галузі, її конкурентоспроможності, ефективності економічних важелів впливу, розвитку адаптованої до вітчизняних реалій ринкової моделі виробництва.

Подальші напрями підвищення ефективності ЗЕД підприємств харчової промисловості безпосередньо залежатимуть від зростання галузі, її конкурентоспроможності, підвищення якості продукції, удосконалення діяльності інвестиційних процесів у сільськогосподарському виробництві, покращення формування фінансових ресурсів. Від цього залежить покращення позиції підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільна робота та динамічний розвиток.

Найбільшою категорією експорту залишається експорт сільськогосподарської продукції. Її подальший розвиток (за умови сталої продовольчої безпеки держави) може не лише закріпити статус України як надійного постачальника якісних доступних продуктів харчування на світовий ринок, а й стати потужним драйвером економічного розвитку та добробуту населення.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою й науково-технічною кооперацією, експортом і імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок. Сутність та призначення зовнішньоекономічної діяльності підприємств харчової промисловості - це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни; це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства. Основні мотиви розвитку ЗЕД: розширення ринку збуту своєї продукції за національні межі з метою збільшення прибутку; закупка необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання; залучення інжинірингових та інших послуг для потреб виробництва, з урахуванням їх унікальності, вищої якості і нижчих цін порівняно з внутрішнім ринком; залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках; участь у міжнародному поділі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва з метою успішного розвитку своєї економіки.

Визначивши, що підприємство є одним із основних суб'єктів ЗЕД. Встановлено, що економічна ефективність підприємницької діяльності на зовнішніх ринках залежить від того, наскільки міжнародна економічна стратегія розвитку підприємства відповідає зовнішнім викликам, наявності всього комплексу внутрішніх (організаційних, виробничих, управлінських тощо) ресурсів для виходу на нові (зокрема, європейські) ринки. Використання принципів зовнішньоекономічної діяльності дає можливість для створення цілей та завдань, сприяє контролю за виконанням планів і зниженню тривалості і собівартості здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Основна мета моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності – створення умов реалізації конкурентних переваг вітчизняної економіки. Конкурентні переваги України: наявність висококваліфікованих трудових ресурсів при

відносно низькій вартості робочої сили; значні запаси чорнозему, вигідно розміщені сільськогосподарські угіддя та сприятливі природно-кліматичні умови; значні вільні виробничі площі, що дозволяє нарощувати виробництво з відносно незначними витратами; вигідне положення і розвинена транспортна інфраструктура.

Проаналізовано нормативно-правові засади регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України, як органи державного управління і регулювання ЗЕД в Україні забезпечують виконання своїх функцій. Україна самостійно формує систему і структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Регулювання здійснюється з метою: забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України; стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України; створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Проблемні питання функціонування галузі харчових промисловості показують, що існує ряд проблем управлінського, економічного, нормативного характеру, які впливають на розвиток харчової промисловості. Відсутність необхідних інвестиційних вкладень, заходів державної підтримки, створюють несприятливий клімат для розвитку галузі. Глибока економічна, політична та епідеміологічна кризи загострюють існуючі проблем, що дестабілізують роботу підприємств та галузей харчової промисловості, змушують шукати нові можливості функціонування ринку збуту продукції.

Основною задачею державної влади на даний час повинно бути стимулювання виробництва високоякісної, екологічно безпечної та конкурентоспроможної продукції з використанням новітніх технологій. Якість же сільськогосподарської продукції та продуктів харчування на даний момент повинна бути першочерговою задачею державної влади будь-якого рівня.

Відповідно Стратегію розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року затверджено план завдань та заходів з її реалізації. Метою Стратегії є визначення довгострокової державної політики, спрямованої на забезпечення стабільного нарощування обсягів експорту продукції (товарів, послуг, технологій) вітчизняного сільського господарства, харчової та переробної промисловості. З цією метою важливим є вирішення ряду стратегічних завдань: здійснення комплексної модернізації харчових виробництв; забезпечення зростання обсягів інвестицій для посилення інноваційної діяльності; підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 16.04.91 р. № 956-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 94/96-ВР від 19.03.1996 р., із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (ВВР), 2004, № 9, ст. 79 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>
4. Верховна Рада України. Офіційний портал: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
5. Державна служба статистики України. (2022). Зовнішньоекономічна діяльність. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Артамонова Г.В. Експерт аграрної продукції до ЄС у сучасних умовах. Інтеграція України: європейський вибір: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції – Київ: НУХТ, 2019. – С. 7-12
7. Гуткевич С. О., Шеремет О.О., Хмара М.П. Міжнародні економічні відносини: підручник. – Харків: «Діса плюс» 2021. 280с.
8. Гуткевич С.О. Міжнародна економіка: самостійно: навч. посіб. / С.О.Гуткевич, Г.Г. Музиченко, Л.Г. Каїра / за ред. С.О.Гуткевич. Київ : НУХТ, 2020. С. 302.
9. Гуткевич, С. О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: підручник / С. О. Гуткевич М. Д. Корінько, М. І. Пугачов, Л. В. Руденко-Сударсва, Д. В. Солоха ; за ред. проф. С. О. Гуткевич. К.: Вид-во Цифрова типографія, 2012. — С. 688
10. Гуткевич С. О. До питання регулювання інвестиційного процесу/ С.О.Гуткевич // Міжнародна економічна діяльність країни в глобальній

економіці : матеріали наук. семінару / за ред. проф. Гуткевич С. О. – К. : НУХТ, 2017. – Вип. 12. – Ч. 1. – С. 4-6

11. Гриценко А. О. Шляхи вдосконалення системи управління підприємством: тези доповідей. – К. : НУХТ, 2015. – С. 19-21

12. Гречишкіна О.О., Ковалев А.С. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. 2014. №8(215). С. 26-29

13. Голомша Н.Є., Дзяди́кевич О.Я. Перспективи світового ринку зерна. Економіка АПК. 2016. № 8. С. 49–52

14. Діденко Ю. І. Особливості формування фінансових ресурсів на підприємстві: тези доп. - К.: НУХТ, 2015. – С. 148-149

15. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства [Текст]: навч. посібник / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – С. 462

16. Двигун С.М. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.

17. Завгородній А. В. Принципи зовнішньоекономічної діяльності: національні та регіональні виміри // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 85–93

18. Зовнішньоекономічна діяльність та митна справа: Збірник нормативних актів / упоряд. М. І. Камлик. – Київ : Атака, 2014. – С. 680

19. Зовнішньоекономічна діяльність: : навчальний посібник. Видання 6-те, перероб. та доп. / За ред. Козака Ю. Г. –К.: «Центр учбової літератури», 2019. – 292 с.

20. Заїнчковський А. О. Перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України. Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах: НУХТ, 2014. – С. 166

21. Ільчук В.П., Шпомер Т.О., Калініченко М.Ю. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення розвитку харчової промисловості України. Фінансові

дослідження. 2019. № 2 (7). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.stu.cn.ua>.

22. Коваленко О.В., Коткова Н.С. Інноваційно-інвестиційне забезпечення технічної модернізації як основа зростання конкурентоспроможності харчової промисловості. Продовольчі ресурси. 2020. № 14. С. 230—240. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

23. Лапін О.В., Горицька К.М., Шляхи удосконалення експортного потенціалу підприємств харчової промисловості. Ефективна економіка № 11, 2016, С. 330.

24. Лисак О.І., Андрєєва Л.О. Проблеми та перспективи експорту аграрної продукції України. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. Vol. 3. № 1. 2017. С. 139–151. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

25. Машталір Я. П. Конкурентні переваги як основний критерій виходу підприємства на зовнішній ринок // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ. Т. II. – 2016. – №218. – С. 475–482

26. Модель розвитку галузей економіки України : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.О. Гуткевич. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. С. 472

27. Мельник Ю.В // Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства»– Тернопіль: ТНЕУ, 2020. – С. 62

28. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/>.

29. Мацибора Т.В. Інвестиційна привабливість аграрного сектору України: регіональний аспект. Економіка АПК. 2018. № 3. С. 49–55.

30. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/>

31. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>

32. Науково-практичний коментар Митного кодексу України / За заг. ред. Є. В. Додіна. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2019. – С. 720

33. Олейникова О.О., Ковальова Г.О. Сучасний інструментарій управління стратегічним розвитком підприємства. Економіка. Фінанси. Право, 2020. Вип. 5/2. С. 36-39.

34. Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13-14. С. 125-129.

35. Петухова О.М. Розвиток експортної діяльності підприємства / О.М. Петухова, А.М. Ямкова // Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій. – 2019. – Т. 25. – № 1. – С. 47-54.

36. Пугачова К.М., Шеремет О.О. Зовнішньоторговельні відносини України з ЄС. Економіка АПК. 2018. № 2. С. 85–90

37. Розвиток харчової переробної промисловості за 2018 рік. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua/ua>

38. Римар О. Г., Мазуркевич І. О. Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України. 2021. № 3. С. 66–70.

39. Рябушкіна А.А., Якість продукції та забезпечення її конкурентоспроможності. Ефективна економіка № 7, 2013 УДК 338 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>

40. Світовий банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>.

41. Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 588р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

42. Стан галузей АПК. Інформаційно аналітичний портал АПК України. 2021. 4 лютого. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua/>.

43. Туницька Ю. М. Інструментарій забезпечення конкурентоспроможності експорту продукції харчової промисловості України БІЗНЕСІНФОРМ № 10, 2017, С.11-25

44. Фоменко, А. Якість продукції та шляхи її покращення / НУХТ, 2015. – С. 141-144.
45. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А.В., Дубик В.Я., та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: Видавництво «Апріорі», 2019. - 460 с.
46. Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
47. Чичкало-Кондрацька І. Б. Міжнародна інноваційна діяльність: навчальний посібник / І. Б. Чичкало-Кондрацька, А. А. Буряк – Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. – С. 95
48. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник/ За ред. О.В. Шкурупій. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 248
49. Charter of Economic Rights and Duties of States, GA Res. 3281 (XXIX), 29 Sess., UN Doc. A/RES/29/3281 (12 December 1974). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un-documents.net/>
50. Bly R. W. The White Paper Marketing Handbook. Florence, Kentucky: South-Western Educational Publishing, 2006. 256 p.
51. Liehostaieva, O. (2020). Trends in the development of foreign economic activity of Ukrainian enterprises, 2, 28–32.
52. Yevtushenko, V. A., Liashevska, V. I., & Chupryniuk, Y. V. (2020). Researching and Improving the Strategic Planning of the Foreign Economic Activity of Enterprise. Business Inform, 6(509), 23– 29.
53. IMD World Competitiveness Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imd.org/>
54. Виконання дипломної роботи бакалавра: навч. посіб./ С.О.Гуткевич, Л.Г.Каїра/ за ред. д-рки екон. наук, проф. Гуткевич С.О. Київ : НУХТ, 2020. 36с.

ДОДАТКИ

Додаток А

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД ЗА РІЗНИМИ КРИТЕРІАЛЬНИМИ
ОЗНАКАМИ

Таблиця А.1

Ознака класифікації	Суб'єкти ЗЕД
За рівнем економічної діяльності	мікроекономічний
	макроекономічний
	міждержавний або наддержавний
За характером власності	приватні
	кооперативні
	державні
За обсягом операції	Великі
	Середні
	малі
За належністю капіталу	національні
	змішані
	іноземні
За правовим статусом	повні товариства
	товариства з обмеженою відповідальністю
	акціонерні товариства відкритого і закритого типу
	командитні товариства
За сферою господарської діяльності	промислові
	сільськогосподарські
	торгові
	транспортні
	страхові
	посередницькі
	туристичні та ін.

Джерело: [48]

Рис.1.4 Схема зовнішньоторгівельної діяльність підприємств

Джерело: [19]

Додаток В

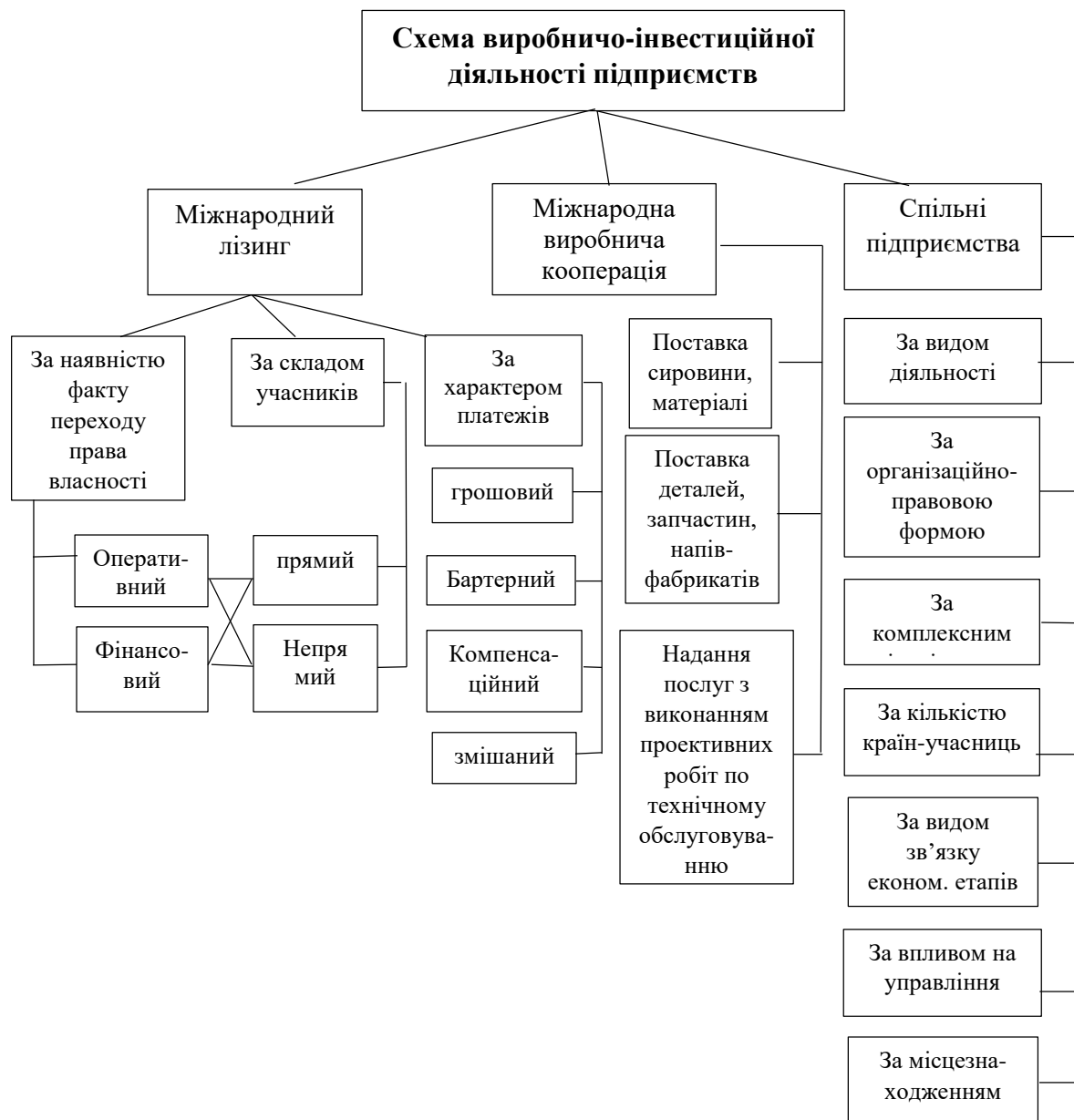

Рис. 1.5 Схема виробничо-інвестиційної діяльності підприємств

Джерело: [19]

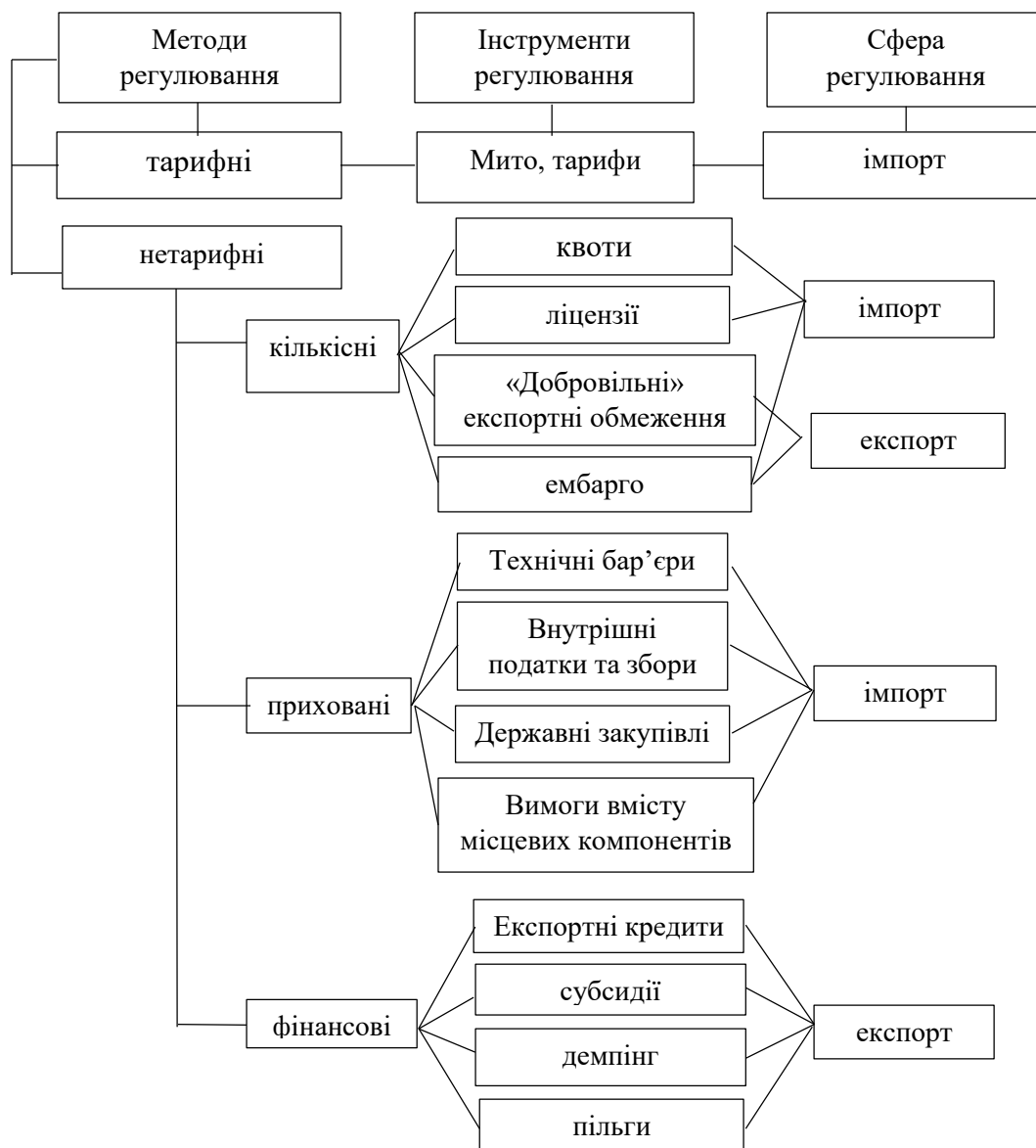

Рис. 1.6 Методи та інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Джерело: [5]